

Stofproblemer – og hvordan man løser dem

Redaktøren af STOF har bedt mig om at lave en omtale af min bog om stofproblemer, som udkom i 2018. Det er jeg ikke den, der siger nej til, og jeg er både den mest og den mindst kvalificerede til at udtale mig om bogen. Mest kvalificerede, fordi jeg virkelig kender den bog, jeg har arbejdet mere eller mindre intenst med, siden jeg gik af som socialoverlæge i 2011. Mindst kvalificerede, fordi jeg som forfatter til bogen har en helt ukritisk kærlighed til den.

AF PETER EGE

Peter Ege er pensioneret socialoverlæge
Foto: Marianne Bækbøl

I 2018 udkom bogen 'Stofproblemer - og hvordan man løser dem' af den nu pensionerede socialoverlæge Peter Ege. Det er hans sidste bog i en række af tre om brugere, behandling og stofpolitik. STOF har derfor bedt Peter Ege fortælle om bogen, som er kulminationen på mange års arbejde på stofområdet.

'Stofproblemer - og hvordan man løser dem' er den sidste udgivelse i en række på tre bøger, som alle handler om stofferne, stofbrugere, behandlingen og politikken på området. Den første bog hed 'Stofmisbrug' og udkom i 1997, den anden hed 'Stofmisbrug + afhængighed' og udkom i 2004. De skiftende titler kan anskues som en rejse i tiden og min rejse i den. Fra den populære og stigmatiserende betegnelse 'Stofmisbrug' videre til den mere "videnskabelige" og diagnostiske betegnelse 'afhængighed' og endelig frem til betegnelsen 'stofproblemer', som jeg håber, er mere mangetydig og mindre stigmatiserende end de tidligere titler.

Hvorfor skriver man en bog?

Det er helt sikkert ikke for at tjene penge. De penge, som en fagbog kaster af sig, kan man hurtigere og nemmere skrabe sammen ved et par foredrag eller et par timers konsulentarbejde. Timelønnen skal måles i ører og ikke i kroner.

Lidt forfængelighed spiller helt sikkert ind, men ikke så meget, at man ikke kunne leve uden.

Så det bedste bud på, hvorfor man kaster sig ud i det, bruger uendelig mange timer på det og forsømmer sin familie, er, når det kommer til stykket, at man synes, man har noget vigtigt at fortælle, som folk og fagfæller ville have godt af at læse.

Jeg skal forsøge at pege på nogle af de områder, hvor jeg forsøger at tænke nyt i forhold til de tidligere bøger, og som måske også er nyt i forhold til den herskende diskurs på området.

Vigtigheden af de rette ord og begreber

Det har været vigtigt for mig at nytænke hele terminologien på stofområdet, og jeg har derfor forsøgt at undgå termene 'misbrug', 'misbruger' og 'afhængighed'. Det har ikke været nogen helt nem øvelse, når man har brugt betegnelserne i et par menneskealdre, og de ligger på rygmarven, men jeg synes af flere grunde, at det har været en nødvendig øvelse. For det første er betegnelsen 'misbruger' grim og stigmatiserende. For det andet har det vist sig, at sondringen mellem 'misbrug' og 'afhængighed', hvor 'misbrug' opfattes som en form for social afvigelse, og 'afhængighed' nærmest er en sygdom, er meningsløs. Grænsen mellem den ene og den anden betegnelse er så flydende, at det bliver helt vilkårligt, om man stemples som det ene eller det andet. For det tredje er 'afhængighed' et meget flertydigt begreb. Det er en diagnose i de officielle diagnosesystemer, hvor diagnosen kræver, at der foreligger abstinenssymptomer, toleransudvikling og forskellige udtryk for stoftrang. Men det er også udtryk for den fysiske afhængighed, der udvikles ved et mere regelmæssigt brug af rusmidler og

en række medikamenter, og som manifesterer sig som tolerans og abstinenssymptomer ved ophør med brugen. Og endelig har ordet sin hverdagsagtige betydning, nemlig at vi er afhængige af alt det, der virker, og som vi holder af: min cykel, min computer, min telefon osv. I USA har man da også i den officielle terminologi afskaffet betegnelsen 'misbrug' og taler i stedet for om en 'disorder'. Det bliver kluntet, når det oversættes til dansk, og jeg har derfor valgt betegnelsen 'problembrug', når der er tale om et stofbrug af en sådan størrelsesorden og karakter, at det netop skaber problemer for brugeren og måske også for hans eller hendes omgivelser. Jeg synes, det er en god betegnelse. Et problem ved man, hvad er. Det kan være stort eller lille, kort- eller langvarigt, og man stempler ikke nogen ved at sige, at de har et problem.

Afhængighed som diagnose

– og problemet med det

Afhængighed optræder som bekendt i WHO's diagnosesystem og også i den nyeste version af det amerikanske, og det er der for så vidt ikke noget galt i, bortset fra at når noget har fået en diagnose, så tænker man umiddelbart, at så må der også foreligge en sygdom, og det er der mange, der tænker, når det gælder afhængighed. Det er ikke kun i AA (Anonyme Alkoholikere) og NA (Narcotics Anonymous), at man opfatter afhængighed som en kronisk sygdom, mange fagfolk deler også den opfattelse, jf. den tidligere direktør for NIDA (National Institute for Drug Abuse) Allan Leshner, som i en artikel i tidsskriftet Science skrev en artikel med overskriften "Addiction is a brain disease, and it matters!", og han satte trumf på ved at skrive, at "*Afhængighed er knyttet til hjernestruktur og funktion, og det gør det fundamentalt til en hjernesygdom*".

Men det er ikke desto mindre noget vrøvl. Hvis man ser på afhængigheden ud fra et epidemiologisk synspunkt, dvs. foretager befolkningsundersøgelser, finder man, at det store flertal af personer, der opfylder de diagnostiske kriterier for afhængighed, ikke opfører sig, som om de har en kronisk hjernesygdom. Langt de fleste søger ikke behandling, løser selv deres stofproblemer og genoptager ikke et problematisk stofbrug. Afhængighed optræder som et kontinuum, hvor der er langt flere med lette og moderate forstyrrelser end med den svære afhængighed, man møder i behandlingsinstitutionerne. Og hos denne sidste gruppe ser man oftest en lang række komplekse sociale og psykiske problemer, og det er måske snarere disse end problemerne med stofferne, der gør, at de gang på gang falder tilbage i problembrug.

Hvad der yderligere gør forståelsen af afhængighed som en kronisk og dermed tilbagevendende lidelse problematisk, er, at man fremhæver de biologiske aspekter af afhængigheden på

bekostning af psykologiske, sociale, samfundsmæssige, historiske og økonomiske forhold, og det er ingen tjent med, det gør os kun dummere.

Og når det kommer til stykket, er Leshners neurobiologiske argumenter ikke så meget værd. De moderne molekylære neurobiologiske studier har givet os et væld af oplysninger om neuronale responsmekanismer og adaptive forandringer efter indtagelse af rusmidler, men denne information er i relation til afhængighed af begrænset værdi, fordi den kun fortæller os, at nerveceller reagerer på rusmidler af enhver slags. Rusmidler udløser en forøgelse eller nedsættelse af koncentrationen af en række signal-molekyler (transmittere), men noget tilsvarende ses ved udsættelse for stress og ved de sensoriske stimuli, der er involveret ved indlæring.

Afgørende pointer er mennesker og politik

Bogen indeholder en række afsnit, som der skal være med i en sådan bog, også selv om det mest er kendt fagstof. Det gælder således beskrivelsen af de forskellige rusmidler, stofbrug blandt unge, somatiske og psykiske sygdomme hos stofbrugere, behandling og en hel del mere. Det skal der ikke siges meget mere om her, men dog noget i relation til behandlingen.

Der har i de senere år været meget opmærksomhed på behandlingsmetoder, i håbet om at kunne finde frem til og anbefale den bedste metode. Men jagten efter den bedste metode er ret meningsløs, i og med at valg af behandlingsmetode betyder uendelig lidt for behandlingsresultatet. **Det er en afgørende pointe i bogen, at det, der gør en forskel i behandlingen, er de såkaldte uspecifikke elementer i behandlingen; dvs. forhold som ledelse, ressourcer, organisering, uddannelse, holdninger og behandlernes tilgang til brugerne, hvor en empatisk, reflekterende og ikke-konfronterende tilgang er afgørende for behandlingsresultatet.**

Et andet vigtigt forhold, jeg vil nævne, er, at kontrolpolitikken, så længe der har været behandling, har haft en uheldig og betydelig indflydelse på denne. Der har været alt for megen kontrol, overvågning, urinprøver og en negativ tilgang til brugerne, og det har med stor sandsynlighed medført både dårligere behandlingsresultater og en svigtende tilgang til behandlingen.

Og det fører så over til det sidste, jeg vil omtale fra min bog, nemlig narkotikapolitikken. De fleste ansvarlige politikere herhjemme vil nok hævde, at man i Danmark har en human, fornuftig og velafbalanceret narkotikapolitik. Sandheden er nok den stik modsatte, at den førte politik er både brutal og kontraproduktiv, dvs. på ingen måde har været i stand til at afhjælpe narkotikaproblemet. Man kommer nok sandheden nærmere i Kofi Annans (FN's tidligere generalsekretær) udsagn om, at *"Drugs have destroyed many people, but wrong policies have destroyed many more"* (*"Stoffer har ødelagt mange mennesker,*

men fejlagtige politikker har ødelagt mange flere", red.).

Men danske politikere fra stort set alle dele af det politiske spektrum har været hug- og stikfaste, når det gælder den førte narkotikapolitik. De eneste ændringer, vi har set, er nogle flere penge til behandling, lidt skadesreduktionsforanstaltninger (som kun retter sig mod stofskaderne, ikke mod kontrolskaderne), og rigtig mange penge til kontrolforanstaltninger, dvs. til politi, fængsler og retsvæsenet i øvrigt, højere straffe for handel og besiddelse af stoffer med indførelse af nultolerance over for besiddelse af selv minimale mængder stof (VK-regeringen). Og lige lidt har det hjulpet, det koster, det påfører stofbrugerne store skader og øger risikoen for sygdom og død.

Dansk narkotikapolitik befinder sig i en blindgyde, og i stedet for at blive ved med at slå hovedet ind i væggen vil det være klogt at finde en anden retning.

Jeg har i bogen flere forslag til, hvordan vi kan nå frem til en bedre, klogere og mere konstruktiv narkotikapolitik, og jeg skal i det følgende nævne nogle af de vigtigste:

Besiddelse af stoffer til eget brug bør ikke retsforfølges – uanset hvilket stof det drejer sig om. Politiets indsats mod stofbrugerne med beslaglæggelse af deres stoffer og uddeling af bøder i stor stil forekommer helt uproduktiv, ja nærmest tåbelig. Erfaringerne fra Portugal, som afkriminaliserede for nogle år siden, tyder overbevisende på, at dette har en række positive virkninger og er uden skadevirkninger. En afkriminalisering på dette område er nem at gennemføre, kræver ingen lovændring, og alle (tror jeg helt bestemt) der har et professionelt og kundskabsbaseret kendskab til stofområdet, går ind for en sådan reform. Det er derfor ubegribeligt, at politikerne ikke har villet gennemføre det.

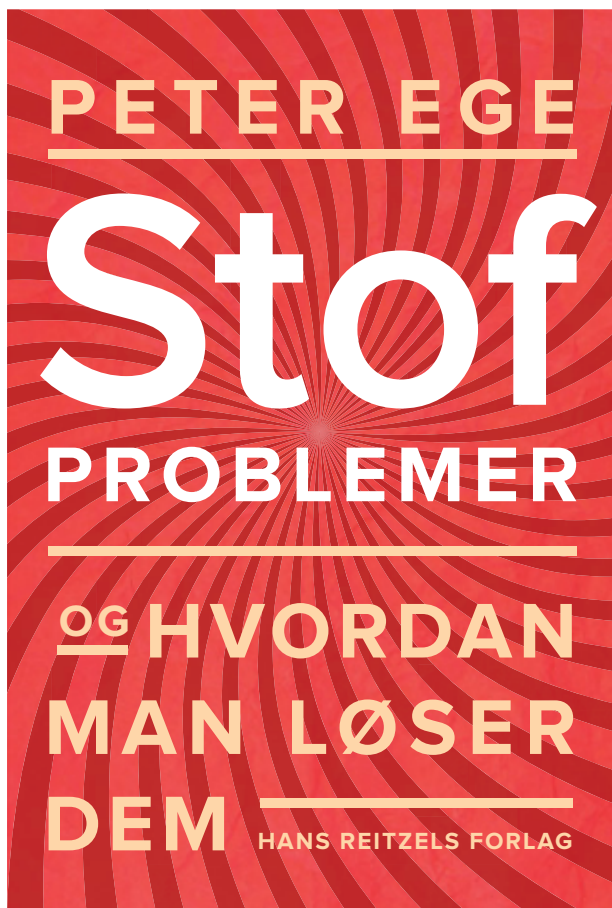
Nedsættelse af strafferammerne for narkotikakriminalitet. Siden vi fik et narkotikaproblem, har strafferammerne for overtrædelse af narkotikaloven kun bevæget sig i en retning, og det er opad. Det har tilsyneladende ikke haft nogen som helst begrænsende effekt på narkotikaproblemet, men har belastet stofbrugerne, politiet og fængselsvæsenet. Måske skulle vi prøve at gå den modsatte vej.

Hvis man gennemfører de to ovennævnte reformer, sparer man så mange penge, at det skulle blive muligt at overføre midler til både forebyggelse og behandling. Dermed kunne man udviske den skævhed, der er i dag i fordelingen af økonomi på området, hvor kontrolpolitiske foranstaltninger beslaglægger ca. 75 % af de ressourcer, der anvendes til afhjælpning af stofproblemerne.

Det sidste forslag til en reform, som jeg fremsætter i bogen, er en reguleret legalisering af cannabis. De, der argumenterer for, at forbuddet har haft den ønskede effekt, står med en dårlig sag, mens der modsat er mange sikre skadevirkninger ved forbuddet, både i forhold til brugerne og samfundet. Men heller ikke dette har

undtagelse er socialdemokraten Henrik Sass Larsen, som har argumenteret for både en afkriminalisering af besiddelse af stoffer til eget brug og for en legalisering af cannabis. Men han er desværre ikke i Folketinget længere. Men heller ikke da han sad der, var der nogen, der tog diskussionen op med ham.

Politikernes håndskehed i forhold til at diskutere narkotikaproblematikken er beskæmmende, men man kan håbe, at nogle af regeringens støttepartier vil tage spørgsmålet op. Vi har ikke den narkotikapolitik, vi fortjener, og der er plads til forbedringer.

'Stofproblemer - og hvordan man løser dem'
udkom på Reitzels forlag i februar 2018